

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Filosofia i Lletres

Memòria del Treball de Fi de Grau

Nit, percepció i gènere. La ciutat de Palma com a cas d'estudi

Neus Lacomba Moreno

Grau de Geografia

Any acadèmic 2020-21

DNI de l'alumne: XXXXXXXXXX

Treball tutelat per Gabriel Alomar Garau
Departament de Geografia

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☒	☐

Paraules clau: nit urbana, espai viscut, Geografia de la Percepció, Geografia del Gènere, Palma

Nit, percepció i gènere. La ciutat de Palma com cas d'estudi.

Neus Lacomba Moreno

RESUM

El present Treball de Fi de Grau s'endinsa en la percepció de l'espai urbà nocturn de Palma des d'una perspectiva de gènere. En un treball inèdit i original que pretén posar en valor aquest tipus d'estudis, 70 individus (35 homes i 35 dones) han contestat una enquesta construïda per cinc preguntes de valoració subjectiva de 33 parells fotogràfics (66 fotografies en total), cada una dels quals mostrant un espai diferenciat i característic de la ciutat. Els parells fotogràfics s'han separat en dos grups: un grup de parells dicotòmics mostrant un mateix espai de dia i de nit, i un grup de parells mostrant dos espais urbans diferents per la nit. En aquest context entra en joc el gènere. L'espai físic és, en sí mateix, igual per a tots, però la seva percepció i valoració varia en funció del gènere. Les experiències vitals amb l'entorn construeixen una imatge personal de l'espai. Els resultats de l'estudi mostren que homes i dones fan valoracions diferenciades de l'espai viscut de Palma, i que factors com la por, la tipologies morfològiques urbanes o la distribució de la il·luminació artificial són claus a l'hora de constatar aquestes diferències i d'estudiar els vincles emocionals dels ciutadans amb la seva ciutat.

Paraules clau: nit urbana, espai viscut, Geografia de la Percepció, Geografia del Gènere, Palma.

ABSTRACT

The present Final Degree Paper delves into the perception of the urban night space of Palma from a gender perspective. In an unpublished and original work that aims to value this type of studies, 70 individuals (35 men and 35 women) have answered a survey constructed by five subjective evaluation questions of 33 photographic pairs (66 photographs in total), each showing a differentiated and characteristic space of the city. The photographic pairs have been separated into two groups: a group of dichotomous pairs showing the same space day and night, and a group of pairs showing two different urban spaces at night. In this context the genre comes into play. Physical space is in itself, the same for everyone, but its perception and assessment varies according to gender. Life experiences with the environment build a personal image of space. The results of the study show that men and women make differentiated assessments of the living space of Palma, and those factors such as fear, the urban morphological typologies or the distribution of artificial lighting are key to confirm these differences and to study the emotional links of citizens with their city.

Key words: city night, living space, Geography of Perception, Geography of Gender, Palma.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. MARC TEÒRIC	5
2.1. L'espai viscut	6
2.2. Geografia de la Percepció	7
2.3. Geografia de la Gènere	8
3. ÀMBIT D'ESTUDI. LA CIUTAT DE PALMA	9
3.1. Palma i la seva nit	9
4. METODOLOGIA	11
4.1. Limitacions	23
5. RESULTATS	24
6. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS	29
7. BIBLIOGRAFIA	34
ANNEXES	36
AGRAÏMENTS	41

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1. Taula que mostra les fotografies d'autoria pròpia que s'han emprat per la construcció de l'enquesta que es presenta com a metodologia del treball. Es mostren amb la composició i estructura que han seguit a les preguntes 3, 4 i 5 de l'enquesta. S'assenyala de quin espai es tracta en cada una de les dicotomies nit-dia.

Taula 2. Taula que mostra les fotografies d'autoria pròpia que s'han emprat per la construcció de l'enquesta que es presenta com a metodologia del treball. Es mostren amb la composició i estructura que han seguit a les preguntes 6 i 7 de l'enquesta. S'assenyala de quin espai es tracta en cada una de les opcions dicotomies nit-nit.

Taula 3. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?* segons opció 1 (diürna) o opció 2 (nocturna).

Taula 4. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por?* segons opció 1 (diürna), opció 2 (nocturna) i opció "indiferent".

Taula 5. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?* segons opció 1 (diürna), opció 2 (nocturna) i opció "indiferent".

Taula 6. Nombre d'individus que han marcat cada una de les opcions exposades a la pregunta *En quin d'aquests dos llocs (o prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?*. Resultats exposats a partir de les dicotomies nocturnes assenyalades en l'enquesta.

Taula 7. Nombre d'individus que han marcat cada una de les opcions exposades a la pregunta *Quins d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretat?*. Resultats exposats a partir de les dicotomies nocturnes que assenyalades en l'enquesta.

Taula 6. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?* segons opció 1 (diürna) o opció 2 (nocturna).

Taula 7. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por?* segons opció 1 (diürna), opció 2 (nocturna) i opció "indiferent".

Taula 8. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?* segons opció 1 (diürna), opció 2 (nocturna) i opció "indiferent".

Taula 9. Individus que han marcat cada una de les opcions exposades a la pregunta *En quin d'aquests dos llocs (o prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?*. Resultats exposats a partir de les dicotomies nocturnes que s'assenyalaren a l'enquesta.

Taula 10. Individus que han marcat cada una de les opcions exposades a la pregunta *Quins d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretat?*. Resultats exposats a partir de les dicotomies nocturnes que s'assenyalaren a l'enquesta.

Taula 11. Respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?*

Taula 12. Respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por?*

Taula 13. Respostes a la pregunta *En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?*

Taula 14. Respostes a la pregunta *En quin d'aquests dos llocs (o prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?*

Taula 15. Respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretat?*

ÍNDIX DE GRÀFICS

Gràfic 1. Distribució de les edats dels enquestats.

Gràfic 2. Sexe dels enquestats: masculí, femení o altres.

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1. Mapa de Palma. Els punts negres corresponen als espais fotografiats.

1. INTRODUCCIÓ

El present treball s'endinsa, en un sentit ampli, a l'extens i complex món de la geografia de la percepció i l'espai viscut i, més específicament, en l'estudi de l'espai urbà nocturn des d'una perspectiva de gènere. Com a punt de partida, s'ha estudiat la particular nit urbana, incloent-hi la seva característica il·luminació artificial, aplicat al cas concret de la ciutat de Palma. Dins d'aquest marc geogràfic, es pretén abordar les presumibles diferències de gènere que es poden intuir en la manera que tenen homes i dones de viure i percebre els espais de la nit urbana d'aquesta ciutat.

L'objectiu principal del treball és donar a conèixer alguns aspectes d'interès relacionats amb l'espai urbà nocturn, entès com un espai públic -a vegades també privat- de trànsit, en el qual hi tenen lloc un conjunt selectiu d'activitats humanes que no es donen en la seva expressió diürna, com poden ser: l'oci nocturn, la recollida i retirada d'escombraries produïdes durant el dia, treballs de vigilància nocturna, prostitució, guàrdies laborals hospitalàries, farmacèutiques, aeroportuàries o de transport, entre altres.

En aquesta pretensió d'explorar com es percep l'espai urbà de nit, el gènere hi juga un paper fonamental, ja que partim de la hipòtesi segons la qual els homes i les dones, des d'un punt de vista fenomenològic, emotiu o emocional, no responen de la mateixa manera als estímuls de la ciutat durant la nit.

Per una altra part, en un sentit estrictament físic, l'espai és el mateix quan és de dia que quan és de nit, però es percep de manera distinta en la fase diürna o nocturna de la jornada. També és diferent la manera de viure'l. És per això que la nit urbana i la forma de viure-la i d'experimentar-la fenomenològicament és objecte d'estudi indiscutible i de gran interès, sobretot dins el camp de la geografia humanística. De nit, l'ambient de la ciutat –el seu paisatge, es podria dir– adquireix unes característiques pròpies i unes particularitats que el distingeixen de l'ambient urbà quan és de dia. El factor diferenciador fonamental no és altre que la falta de llum natural, substituïda per la llum artificial com una manera que tenen els humans d'oposar-se i vèncer l'obscuritat i en definitiva la nit.

Aquestes diferències ens fan veure que l'espai nocturn i el seu estudi des del camp de la percepció és un objecte de gran interès geogràfic (Capel, 1973; Marrón Gaité, 1999), com també ho és la perspectiva de gènere que s'ha adoptat en el present treball.

L'eix del treball està intensament relacionat amb les motivacions personals a l'hora de tractar una temàtica com la descrita. La relació de la disciplina geogràfica amb el gènere i el feminisme és una combinació que contempla un exponencial interès que no es pot passar per alt. Com a dona i estudiant de Geografia, l'elaboració d'un treball de fi de grau sobre gènere i espai és una oportunitat per contribuir a l'expansió d'aquest camp d'estudi i consolidar-lo dins dels estudis de temàtica geogràfica, i en general de les ciències socials.

Com indica Christopherson (1989), citat per McDowell (2000, p. 23), "*els problemes relatius al gènere, la justícia i la igualtat quedaven 'fora del programa' per la majoria dels geògrafs (...) interessats en la desigualtat de classe i en el canvi radical*". La desigualtat entre homes i dones és innegable, fet que es pot extrapolar i veure reflectit en la manera com han de percebre els fenòmens de l'espai, la qual sembla ser, de primeres, un espai igualitari, però que,

malauradament, diàriament podem comprovar que la realitat es ben distinta. “*La dedicació de nombroses geògrafes que han treballat la temàtica del gènere en les últimes dècades fa que moltes d’elles parlin ja dels ‘feminismes’ i les ‘geografies feministes’, amb una preferència pel plural que manifesta la diversitat d’enfocaments i perspectives*” (Mcdowell, 2000, p.22).

En aquest context d’amplitud temàtica, la complexitat per parlar-hi s’engreixa. És per això que s’ha procurat, al present treball, seguir una línia concreta i clara d’execució. S’ha tingut com a objectiu, alhora, la necessitat de no evadir la perspectiva de gènere, les geografies feministes i la geografia de la percepció, ja que aquests són els temes que s’han volgut reivindicar al treball. Així mateix s’ha procurat que el tractament de les dades obtingudes sigui el més objectiu possible per tal d’assolir un resultat satisfactori.

2. MARC TEÒRIC

La temàtica tractada al present treball presenta un marc teòric d’allò més ampli, tant des de la geografia de la percepció com des de l’espai urbà nocturn. Per una banda, són nombrosos els geògrafs, antropòlegs i filòsofs, entre altres experts de les ciències socials, que fan referència a la qüestió de l’espai a les seves obres. La construcció del significat d’espai ha estat objecte de discussió al llarg del temps, sobretot en la disciplina de la geografia.

Si l’espai és l’objecte d’estudi de la Geografia, aquest pot ser observat i analitzat en tant que lloc físic afectat pels fenòmens de la naturalesa, en tant que lloc intervingut i transformat pels humans, però també en tant que espai percebut i viscut per aquests mateixos humans. Aquesta darrera concepció introdueix una dimensió subjectiva i emocional que no tenen les altres concepcions, dimensió que ha interessat de manera especial a aquells geògrafs per als quals els judicis de valor, el marc històric o les experiències personals també intervenen en la formació del coneixement científic (Marrón-Gaite, 1999). Tal com comenten Hiernaux i Lindón (2006) a partir de la proposta conceptual d’Armand Frémont el 1974, és Jaques Chevalier qui apunta que cal superar l’espai conceptualitzat com a extensió (simple *espai-suport*) i posar l’atenció en la manera com els humans es representen i es qüestionen l’espai (Lerma, 2013, 229). Des de la geografia humanística, autors com Yi-Fu Tuan (2007) o Anne Buttimer centraran les seves investigacions en la conceptualització de l’espai viscut.

Una bona introducció a la qüestió de la percepció i del comportament en geografia la trobem en Marrón-Gaite (1999), per a qui la didàctica de la geografia i la mateixa disciplina geogràfica es troben avui dia en la dificultat que suposa l’aparició d’un conjunt molt variat de tendències, cada una de les quals tracta de resoldre a la seva manera els problemes que planteja la Geografia. Aquesta ciència, com la ciència en general, evoluciona en sintonia amb cada moment històric, marcat cada un d’aquests moments pels canvis ideològics, polítics i econòmics. La successió natural i la dinàmica dels paradigmes científics declina la idea d’entendre el coneixement d’una manera estàtica, amb la qual cosa s’arriba a la conclusió que l’epistemologia de les ciències s’ha anat configurant a partir de la coexistència entre diferents enfocaments, que s’han comportat com a complementaris, contraposats i/o incompatibles entre ells.

En aquest context, Marrón Gaite (1999, p.87) especifica que: “*Nos encontramos en la actualidad con una compleja maya de tendencias que intentan dar respuesta a la problemática que estas ciencias se plantean (...). Un paradigma que en estos momentos está asistiendo a*

un desarrollo y vigorización crecientes es el de la Geografía del Comportamiento y de la Percepción. Esto es debido, en parte a la incidencia que en el ámbito (...) de la geografía en particular está teniendo el pensamiento modernista”.

Dins el present marc teòric cal fer referència també a la Geografia del Gènere. Entesa com una reacció postmoderna, la Geografia del Gènere es planteja com l'estudi de les diferències socials existents amb relació a l'espai, atenent, sobretot, les que hi ha establertes en funció del gènere. Aquesta dissimilitud entre gèneres sembla íntimament relacionada amb la seva percepció que homes i dones tenen de l'espai i, en conseqüència, en el seu comportament en relació amb el mateix.

Tot i que espai viscut, percepció i gènere són àmbits relacionats, cal que conceptualitzem cada un d'ells de manera separada i particular en els següents apartats. Això ens permetrà comprendre l'extensió i peculiaritat de la temàtica que pretén assolir aquest treball des del marc teòric.

1.1. L'espai viscut

L'espai viscut és un concepte que apareix en Geografia a partir de la segona meitat del segle XX. Es desenvolupa com una línia de pensament dedicada a la investigació de la subjectivitat humana en relació amb l'espai, sustentada principalment en els tres corrents geogràfics predominants de l'època: la geografia de la percepció, la geografia radical i la nova geografia humanista (Gómez Rojas, 2006). D'acord amb aquests corrents, l'esmentada subjectivitat està lligada a les experiències dels individus socials amb l'entorn. La construcció de l'espai en el qual homes i dones desenvolupen la seva vida és una realitat física experimentada i pròpia, i per tant conseqüent amb la cultura de cada individu i la personalitat de l'observador, així com la seva capacitat de percebre aquesta realitat (Muñoz-Pedrerós, 2004)

Si ens referim ara a la qüestió específica de la nit urbana i la seva percepció, podem veure que es tracta d'una qüestió d'espai viscut, i en concret, de la manera com els individus d'una societat perceben l'espai de la ciutat que viuen quan es fa de nit, i per tant quan les activitats socials i econòmiques d'aquesta ciutat passen a ser diferents de les activitats que hi tenen lloc durant el dia. A més a més, la llum natural diürna passa a substituir-se per la llum artificial elèctrica, amb totes les conseqüències que té aquest canvi d'il·luminació en el comportament de les persones. Analitzada d'aquesta manera, entrem dins el camp de la fenomenologia, que es refereix a la manera com els humans experimenten en primera persona el seu entorn. La nit urbana de Palma posa en funcionament un conjunt d'experiències sensorials, emocions, formes de percebre l'entorn i de comportar-se, diferents de les experiències, emocions, percepcions i comportaments que es tenen quan és de dia. Tal com assenyala Muñoz-Pedrerós (2004), en tot això també juguen un paper important aspectes com la personalitat de cada individu o la cultura en la qual s'hi ha format. De la mateixa manera, el seu gènere, edat, sexe, ideologia o posició o estatus social són elements que condicionen la manera de viure, de comportar-se i de valorar l'espai.

1.2. Geografia de la Percepció

Així com la temàtica tractada està intensament relacionada amb el concepte d'espai viscut, aquest ho està amb la Geografia de la Percepció. Apareix com a nou camp d'estudi en Geografia a finals de la dècada dels anys cinquanta del segle passat i se la ubica dins la concepció geogràfica antiquantitativista de la ciència. Fou la primera a tractar la percepció sensorial com un element fonamental de l'anàlisi de l'espai. En aquest sentit el fet subjectiu s'analiza a partir de les reaccions de l'individu davant els objectes que conformen l'espai, reaccions que són més de tipus valoratiu o apreciatiu i, per tant, personals (Gómez Rojas, 2006).

La incorporació de la Geografia de la Percepció a la disciplina geogràfica suposa una aportació a la geografia que obre possibilitats d'estudi i anàlisi de l'espai geogràfic que fins llavors no havien estat contemplades. El nou enfocament va rompre amb els límits convencionals de la disciplina, donant peu a establir-se com una ciència interdisciplinària en el moment en el qual entra en contacta amb altres disciplines com la Psicologia. Autors de principi de segle com Kurt Lewin (1936) o Edward C. Tolman (1948), són les principals influències pels geògrafs de l'època, ja que seran els primers en subratllen que les "imatges mentals" del medi són el resultat d'un aprenentatge i que, alhora influeixen en la conducta humana (Estébanez Álvarez, 1979).

Ja entrada la dècada dels anys 60 del segle passat, són nombrosos els articles geogràfics que es publiquen relacionats amb la percepció de l'espai. A més, la temàtica es converteix en objecte d'estudi d'altres disciplines, fet que la fa créixer de manera exponencial fins als nostres dies. L'any 1961 apareix la primera obra de referència en el camp de la Geografia de la Percepció. De cita obligada en tots els treballs relacionats amb la temàtica, Kevin Lynch publica *The Image of the City* (Estébanez Álvarez, 1979). El mateix any també es publica un altre dels articles que més han influït, el de David Lowenthal: *Geography, Experience, and Imagination: Towards a Geographical Epistemology*. Aquest fou el primer a explorar les *geografies personals*, el caràcter egocèntric de l'experiència i la visió personal influenciada per l'estructura social, el context cultural i el llenguatge com a elements que determinen el comportament (Capel, 1973).

En relació amb l'espai viscut en primera persona, Joseph Sonnenfeld (1968) estableix un model segon el qual el medi humà es pot classificar en diferents nivells d'egocentrisme de l'espai percebut. El nivell més ampli és el medi o espai geogràfic, és a dir, el medi real i "objectiu", exterior a l'individu i quantificable. Dins aquest nivell hi trobem el medi operacional, nivell en el qual es duen a terme les accions de l'individu. Els individus, però, no som conscients del medi operacional al complet, sinó tan sols una part del mateix: el medi perceptiu. Aquest és el més subjectiu, ja que la percepció és conseqüència de les sensacions o experiències de l'espai. Finalment, el medi del comportament és la part del medi perceptiu que provoca una resposta de comportament a l'individu (Capel, 1973, p.63).

Les experiències que tenim de l'espai, doncs, generen la percepció individual que es té del medi que, alhora, es desenvoluparà en el comportament de cada individu. Les presumibles diferències que existeixen entre homes i dones es tradueixen en aquestes conceptualitzacions, en què les experiències que tenen en relació amb el seu medi també són diferents i, per tant, homes i dones es comporten i perceben emocionalment l'espai d'una

manera distinta. Aquest comportament diferencial estaria motivat per una qüestió de gènere, sense oblidar els altres factors que influeixen en la manera que tenim de percebre i viure l'espai, com són l'edat, la cultura, la nacionalitat, etc.

1.3. Geografia del Gènere

Així com s'ha tractat la importància de la Geografia de la Percepció a l'hora d'abordar un treball com el que es proposa, la Geografia del Gènere ocupa un paper igualment essencial. Neix a finals del segle XX, en un context geogràfic postmodernista dominat pel poliparadigma. Les geografies postmodernes estan marcades per la interdisciplinarietat, que donarà peu a una combinació de tendències, mètodes, tècniques i enfocaments, tot el qual resulta en un camp de múltiples perspectives. Aquest context fou idoni per l'establiment de la Geografia del Gènere com a camp d'estudi propi dins la Geografia, consolidant-se definitivament ja entrat el segle XXI.

Encara que el seu desenvolupament ple com a camp d'estudi és a finals del segle XX, cap a la dècada dels anys 80, Burnett i Bruegel foren les primeres geògrafes que criticaren els models geogràfics positivistes i de base marxista, perquè aquests ignoraven la influència de les relacions socials i de gènere en els estudis geogràfics posteriors (Ortiz Guitart, 2007). Ambdós articles publicats a la revista *Antipode* (1973) convertiren a les dues autores en autèntiques pioneres a l'hora de valorar la importància de fer reflexions de gènere a la Geografia.

A partir dels anys 80 els articles que aborden anàlisis geogràfiques des d'una perspectiva de gènere seran cada vegada més presents a les grans revistes científiques, quasi sempre de la mà de dones. El seu desenvolupament com un camp d'estudi a altres disciplines com l'arquitectura, l'urbanisme o la sociologia és un símptoma claríssim de la urgència d'explorar aquesta perspectiva en tots els nivells. Hayden, McDowell o Wekerle són exemples d'autores que reivindiquen la visibilitat de les dones als estudis sobre la ciutat (Ortiz Guitart, 2007).

Tal com assenyala García Ramon (1989), una altra autora digna de cita, *“la geografia del gènere està interessada per l'estudi de les desigualtats socioespacials-ambientals derivades dels diferents rols assignats per la societat a homes i dones. Les relacions de gènere i les relacions de poder entre homes i dones penetren en tots els aspectes de la vida social, pel que ignorar-les empobreix l'anàlisi així com ho faria ignorar les desigualtats de classe o les racials”*. Les desigualtats que deriven dels rols socials establerts entre homes i dones es veuen reflectides en l'ús que els dos gèneres fan de l'espai, també el de l'espai urbà. Més enllà de visualitzar les dones, caldrà entendre que l'espai urbà no és neutre, sinó que és un espai socialment construït (Ortiz Guitart, 2007), guiat per aquestes desigualtats i els rols de gènere.

Per una altra banda, McDowell apunta a la seva obra *Gender, Identity and Place*, publicada l'any 1999, que la finalitat específica de la geografia feminista consisteix a investigar i mostrar la relació que hi ha entre les divisions de gènere i les divisions espacials, amb l'objectiu de descobrir com es constitueixen mútuament. El propòsit, reafirma McDowell, serà examinar fins a quin punt els homes i les dones experimenten d'una manera diferent els llocs. En aquest context neix el present Treball de Fi de Grau, en el qual es pretén abordar la idea de les diferències de gènere quan homes i dones experimenten i valoren l'espai nocturn de la seva ciutat.

Els aspectes esmentats contribueixen a construir un marc teòric lògic i coherent amb els elements a destacar dels temes tractats en el treball: la percepció, l'espai i el gènere.

3. ÀMBIT D'ESTUDI. LA CIUTAT DE PALMA

L'àmbit d'estudi de la present investigació és la ciutat de Palma, col·loquialment coneguda a Mallorca amb el genèric "Ciutat". La que fou anomenada Madina Mayurqa durant el període islàmic, és actualment la capital de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Situat al sud de Mallorca, el terme municipal té un caràcter litoral. Limita amb la Mar Mediterrània –a partir de la coneguda com a Badia de Palma–, tot constituint un dels ports comercials, esportius i turístics més importants. D'oest a est limita amb els municipis de Calvià, Puigpunyent, Esporles, Valldemossa, Bunyola, Marratxí, Santa Maria del Camí, Santa Eugènia, Algaida i Lluçmajor.

Administrativament, el municipi el componen 89 barriades organitzades a partir de cinc districtes diferenciats: Nord, Ponent, Llevant, Platja de Palma i Centre. Aquest últim n'és el que contempla un interès major per a la present investigació, ja que és el cor de la ciutat urbana. El districte Centre se separa popularment entre Canavall i Canamunt, i dins ell es distingeixen les següents barriades: La Calatrava, Cort, Jaume III, La Llotja-Born, El Mercat, La Missió, Monti-Sion, Plaça dels Patins, Puig de Sant Pere, Sant Jaume, Sant Nicolau, La Seu i El Sindicat.

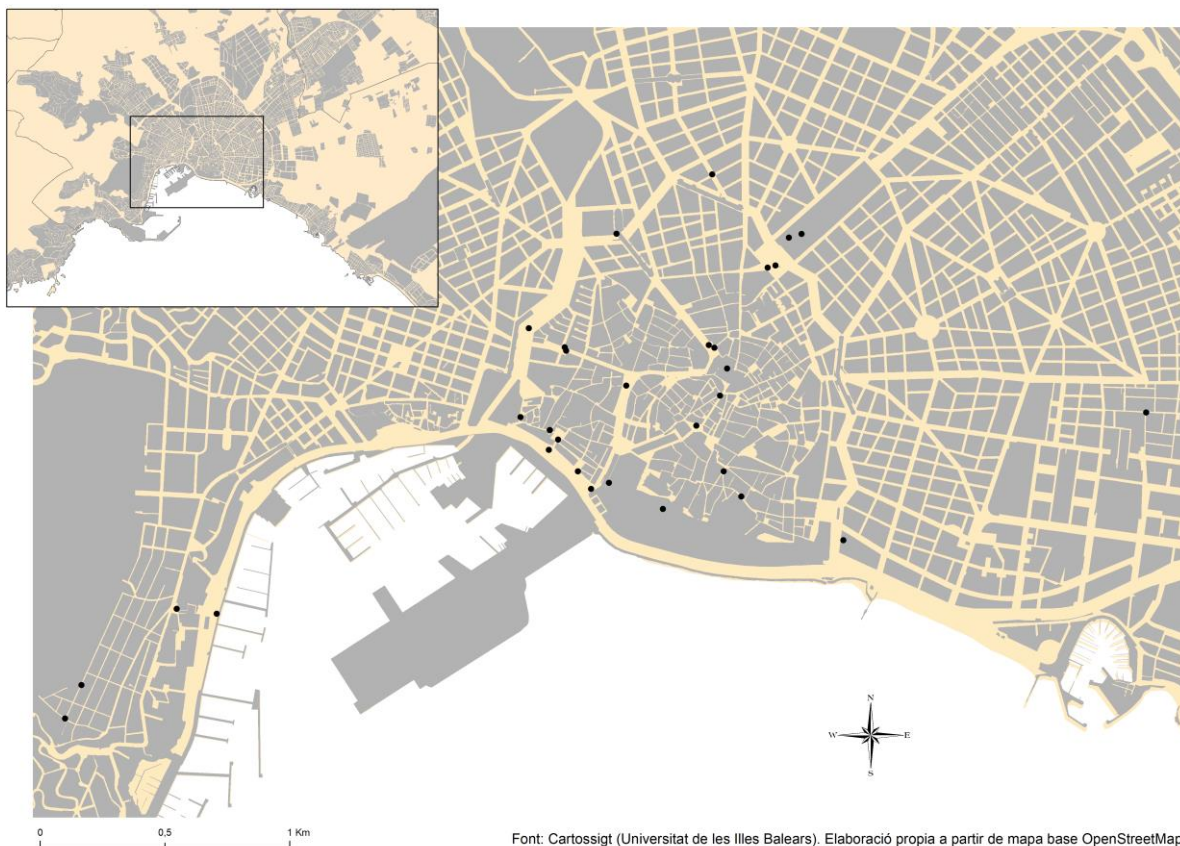

Figura 1. Mapa de Palma. Els punts negres corresponen als espais fotografiats. Elaboració pròpia.

En relació amb la població, Palma té una població resident de 422.587 habitants, segons el Padró municipal de l'any 2020 (IBESTAT, 2021), població que representa gairebé la meitat (46%) de la població total de l'illa de Mallorca (912.179 hab.). Amb aquestes xifres es converteix en el municipi amb més habitats de les Balears, seguit dels de Calvià (51.710 hab.) i Manacor (44.527 hab.). La població palmesana estrictament urbana –és a dir, la que viu dins dels límits de la ciutat pròpiament dita, establerts per l'orla de la Via de Cintura– és de 272.880 habitants, representant el 66,7% del total municipal. En la terminologia popular mallorquina, els palmesans i palmesanes són anomenats amb l'apel·latiu de "llonguets".

Pel que fa a la seva superfície, el terme municipal, amb 208,6 km², és el tercer més gran de Mallorca (3.640 km²), amb una ocupació del sòl separada entre sòl urbà, urbanitzable, rústic i industrial. L'esmentat Districte Centre ocupa aproximadament 1,4 km², i es correspon plenament amb l'antiga ciutat preindustrial intramurs (Ladaria Bañares, 1992; García-Delgado, 2000; Alomar-Garau, 2021).

3.1. Palma i la seva nit

La nit palmesana és, primer de tot, un fet astronòmic i geogràfic, al qual sembla obligatori referir-s'hi. Per la seva latitud, Palma està afectada per dos solsticis i dos equinoccis. Els solsticis d'estiu i d'hivern són els dos moments de l'any en què el Sol té la màxima declinació respecte a l'equador celeste, mentre que els equinoccis de primavera i tardor són els dos moments de l'any en què el Sol travessa l'equador celeste, on la nit i el dia tenen la mateixa durada (excepte en els pols).

Aquest cicle entre solsticis i equinoccis, conforma una situació canviant de la nit que es veu combinada amb els dos canvis d'hora condicionats per la Directiva Europea 2000/84, que estableix, per a tots els països de la Unió Europea, els següents dies en els quals s'ha de fer el canvi d'horari estacional: el darrer diumenge de març –establint un horari d'estiu– i el darrer diumenge d'octubre –establint un horari d'hivern–. Aquests dos canvis es justifiquen per la idea segons la qual cal adaptar les hores solars amb la jornada laboral mitjana dels ciutadans europeus, i, a més d'això, per la pretensió d'estalviar energia elèctrica, la que es necessita per a il·luminar artificialment les nits urbanes. A Palma, l'horari d'estiu durant el 2021 comença en la primavera del 28 de març, i té una durada de 7,1 mesos, mentre que l'horari d'hivern comença la tardor del 31 d'octubre.

Tot plegat, el solstici de juny, entre els dies 20 i 21 de juny, marca l'arribada de l'estiu i coincideix amb el dia més llarg (més hores diürnes que nocturnes) de l'any i, en conseqüència, amb la nit més curta. El solstici de desembre marca l'arribada de l'hivern i coincideix amb el dia més curt (més hores nocturnes que diürnes) de l'any i, en conseqüència, amb la nit més llarga. Els equinoccis de primavera i tardor, 21 de març i 23 de setembre respectivament, contempen les mateixes hores de llum solar i foscor nocturna. Amb aquests es completa el cicle solar entre les diferents estacions que afecten l'hemisferi nord i, en conseqüència, a l'àrea d'estudi del present treball.

A la latitud a la qual es troba Palma, al llarg de l'any la duració del dia varia molt: per a l'any en curs, 2021, el dia més curt és el 21 de desembre, amb 9 hores i 22 minuts de llum natural, mentre que el més llarg és el 21 de juny, amb 14 hores i 58 minuts de llum natural. També resulta d'interès la informació segons la qual la posta de sol que es produeix més d'hora és la

del 6 de desembre, a les 17:25 hores, mentre que la posta de sol més tardana és la del 27 de juny, a les 21:20 hores (és a dir, 3 hores i 56 minuts més que el dia indicat de desembre). En conseqüència, en termes comparatius, la nit urbana palmesana comença molt més aviat el 6 de desembre, i molt més tard el 27 de juny. Al mateix temps, el 13 de juny és el dia en què el Sol surt més d'hora (a les 06:21 hores), mentre que el dia en què el Sol surt més tard és el 30 d'octubre (a les 08:15 hores, és a dir 1 hora i 54 minuts més tard).

D'acord amb les anteriors consideracions, la il·luminació artificial de les nits urbanes de Palma vénen plenament condicionades pels fenòmens i dades astronòmiques esmentades. A més d'això, es tracta d'una il·luminació desigual i selectiva, que prestigia certs punts concrets de la ciutat –els monuments més significatius i els carrers més transitats–, i margina d'altres –les barriades més residencials i poc comercials, i els carrers pocs transitats–. A més d'això, quan és de dia, es pot dir que la llum natural no discrimina cap punt concret de la ciutat i il·lumina amb més o menys energia lumínica tots els racons de la ciutat, fins i tot els que estan a l'ombra. No ocorre el mateix quan és de nit, perquè la il·luminació artificial és, en bona part, unidireccional i, en conseqüència, dóna llum a uns determinats espais, mentre que en margina d'altres.

Una vegada s'han descrit els paràmetres astronòmics que defineixen físicament la nit de Palma, cal fer una aproximació a l'evolució històrica de la il·luminació artificial d'aquesta ciutat. Segons les informacions personals procurades l'any 2012 pel geògraf Pere Miralles Le Foll, els primers fanals instal·lats als espais públics de Palma són de l'any 1805, i es posaren a la plaça de Cort, la plaça del Mercat i als carrers de Sant Miquel, Paraires i Sant Jaume. En realitat, l'enllumenat públic no es generalitzarà fins a la nit de Reis de l'any 1812. A partir de 1857 s'implantarà l'enllumenat de gas, i s'haurà d'esperar una cinquantena d'anys fins a la introducció, l'any 1903, de l'enllumenat elèctric.

4. METODOLOGIA

Pel que fa a la metodologia, el present Treball de Fi de Grau s'ha desenvolupat a partir de la combinació de mètodes d'estudi de caràcter descriptiu i mètodes de caràcter empíric. En la part descriptiva, s'ha fet recerca bibliogràfica relacionada amb la temàtica; al voltant de l'espai viscut, la nit o la percepció amb l'objectiu de construir un marc teòric adient, clar i coherent. Empíricament s'han realitzat sortides de camp dirigides a reunir dades gràfiques directes de la nit urbana de Palma. Han consistit en recorreguts nocturns *in situ* -majoritàriament, encara que també diürns- amb la intenció d'apreciar les diferències que se suggereixen en, per exemple: la il·luminació artificial, l'ambient o l'ús nocturn entre les diferents morfologies urbanes de Palma (barri antic, perifèria, centre,...).

El treball de camp s'ha completat amb un estudi inèdit de percepció, el qual pretén trobar diferències de gènere en la manera de percebre la nit urbana de Palma. Una de les obres més significatives en els estudis de percepció urbana és *La perception de l'espace urbain: les concepts, les méthodes d'étude, leur utilisation dans la recherche urbanistique*, publicada el 1979 per Antoine S. Bailly. Citant Bailly des de l'edició en castellà (1979), Morro Prats recull la distinció entre dos nivells d'intervenció dins la Geografia de la percepció i del comportament. Aquesta es refereix a la diferència de plantejament entre una anàlisi de tipus conductista, en el qual s'estudia l'individu i, per una altra banda, un mètode analític espacial que parteix de dades generals sobre les distribucions humanes. El primer nivell d'intervenció, segons Bailly,

es proposa amb la intenció de captar les percepcions i actituds dels individus per explicar el seu comportament. El mètode més habitual és mitjançant una enquesta (Morro Prats, 1992, p.116).

Per una altra banda, segons Meneses (2016, p.24) el qüestionari és aquell instrument que s'utilitza per a la recollida de dades en les investigacions quantitatives. Investigacions desenvolupades arran del plantejament del conjunt de preguntes dirigides estructuradament a una mostra de persones. Les respostes han estat analitzades emprant un tractament qualitatiu per descriure la població a la qual pertanyen o contrastar estadísticament algunes qüestions de l'interès comú.

L'objectiu final de les enquestes, doncs, és recollir informació d'una mostra d'individus que responen a unes mateixes qüestions i, per tant, permeten a l'investigador comparar o relacionar factors. Existeixen tres tipus d'estudis en l'ús de l'enquesta: els estudis longitudinals o panel, els estudis transversals i els estudis de sèries temporals o de tendència. L'emprat en aquest treball és l'estudi transversal. Aquest és el més habitual dels tres i és pel qual es recullen dades en un moment determinat i d'un mateix grup d'individus (Rodríguez-Gómez, 2018).

El grup d'edat que s'ha escollit com a mostra a l'enquesta que s'ha elaborat com a part metodològica del treball i, per tant, com objecte d'estudi, segueix els criteris formalment establerts del que es considera com *jove*. En un exemple senzill, Europa atorga el Carnet Jove Europeu (*European Youth Card*) a persones d'entre 12 i 30 anys. També segueixen aquest esquema les administracions espanyoles i balears a l'hora de concedir targetes ciutadanes, d'accés a instal·lacions de tipus municipal, etc. Comptant que l'experiència nocturna dels joves d'entre 12 i 14 anys no s'ha desenvolupat i gairebé mai és de manera individual -gairebé sempre acompanyats d'un adult-, s'ha considerat adient per a l'enquesta incloure les edats compreses entre els 15 i els 30 anys.

Les preguntes dels qüestionaris o les enquestes es diferencien per ser preguntes tancades o preguntes obertes. El criteri de classificació o diferenciació és la llibertat de l'enquestat a l'hora de respondre. En el cas de les preguntes obertes, la persona respon el que vol i de la manera que vol. Al contrari, les preguntes tancades són les que l'enquestat ha de respondre escollint entre les opcions o possibilitat que l'enquestador li proporciona. Les preguntes tancades es poden classificar, alhora, en diferents categories segons el format de les respostes: dicotòmiques (en les quals es força a l'enquestat a elegir entre dues opcions), llistat d'alternatives (s'utilitza un major nombre de respostes que a les dicotòmiques), de preferència (ordenar una sèrie d'alternatives segons preferència de l'enquestat), escales d'estimació o evolució (permet a l'enquestat posicionar-se en un continuu) (Ruiz Bueno, 2009, p.104).

L'estructura de l'enquesta té dues parts diferenciades: una primera part en què es descriu l'edat i el sexe de l'individu enquestat, i una segona part en la qual es desenvolupa el cos de l'enquesta (vegeu Annex I). El total dels enquestats és de 72 persones. A conseqüència de les restriccions derivades de l'actual pandèmia provocada per la pandèmia de la COVID-19, les enquestes s'han realitzat mitjançant un qüestionari de tipus online a gran part de la mostra, excepte alguns casos en què s'ha dut a terme de manera presencial per ser contactes estrets. Amb l'objectiu de controlar la mostra, el qüestionari online va ser enviat exclusivament i de manera individual a les persones escollides sense possibilitat de ser reenviat a tercers.

Pel que fa al cos de l'enquesta, s'ha estructurat a partir de cinc preguntes principals:

Pregunta 3. Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més? Resposta tancada de tipus dicotòmic. 22 parells de fotografies a elegir entre una o altra. Les dicotomies es presenten dels següents espais i en la següent disposició:

Taula 16. Taula que mostra les fotografies d'autoria pròpia que s'han emprat per la construcció de l'enquesta que es presenta com a metodologia del treball. Es mostren amb la composició i estructura que han seguit a les preguntes 3, 4 i 5 de l'enquesta. S'assenyala de quin espai es tracta en cada una de les opcions dicotòmiques nit-dia.

PASSEIG DES BORN	
	
PASSEIG SAGRERA (ALTURA CONSOLAT DE LA MAR)	
	
PARC DE SES ESTACIONS	
	

BLANQUERNA

PASSEIG MARÍTIM (GABRIEL ROCA)

CATEDRAL (DALT MURADA)

PLAÇA DE CORT

SA LLOTJA – PLAÇA DE SA LLOTJA

PLAÇA ESTACIÓ INTERMODAL

CASC ANTIC – CARRER SANTA CLARA I CARRER DE CAN SERRA

JARDINS L'HORT DEL REI

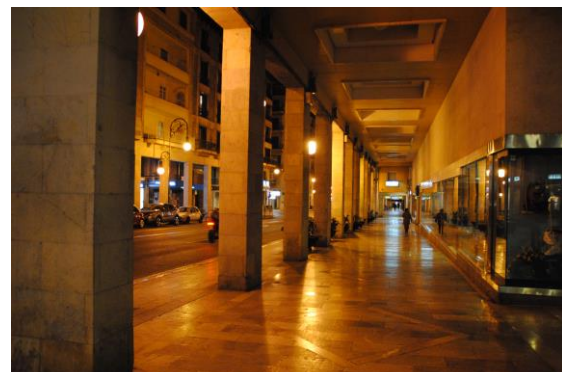
JAUME II

EL TERRENO – CARRER 2 DE MAIG

JAUME III

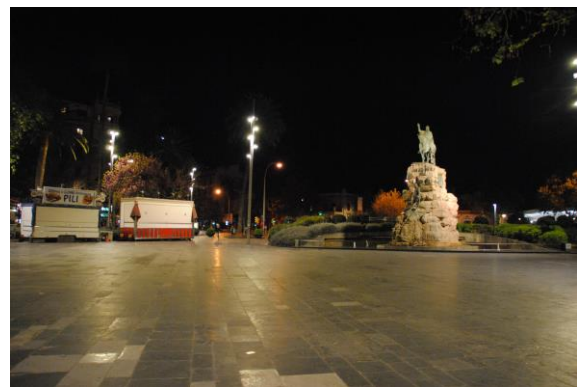
LA SOLEDAD SUD – CARRER DE FORNARIS

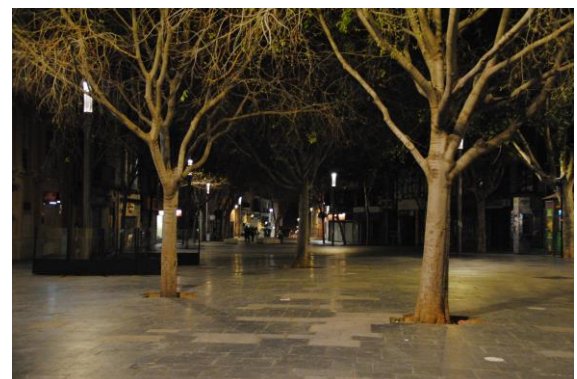
EL TERRENO – CARRER POLVORÍ

PLAÇA ESPANYA

PLAÇA ESPANYA (DIRECCIÓ OMS)

PLAÇA GOMILA

PLAÇA MAJOR

PASSEIG SAGRERA (ALTRURA BALUARD – CLUB NÀUTIC)

PLAÇA DEL TUB (INSTITUTS)

Pregunta 4. Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por? Resposta tancada de tipus llistat d'alternatives. 22 parells de fotografies a elegir entre una, l'altra o l'opció "indiferent" (entenent que no presenta preferència entre una fotografia o l'altra en referència a la pregunta expressada). La configuració de les imatges segueix el mateix esquema i disposició que l'anterior pregunta (pregunta 3).

Pregunta 5. En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a? Resposta tancada de tipus llistat d'alternatives. 22 parells de fotografies a elegir entre una, l'altra o l'opció "indiferent" (entenent que no presenta preferència entre una fotografia o l'altra). La configuració de les imatges segueix el mateix esquema i disposició que la pregunta 3.

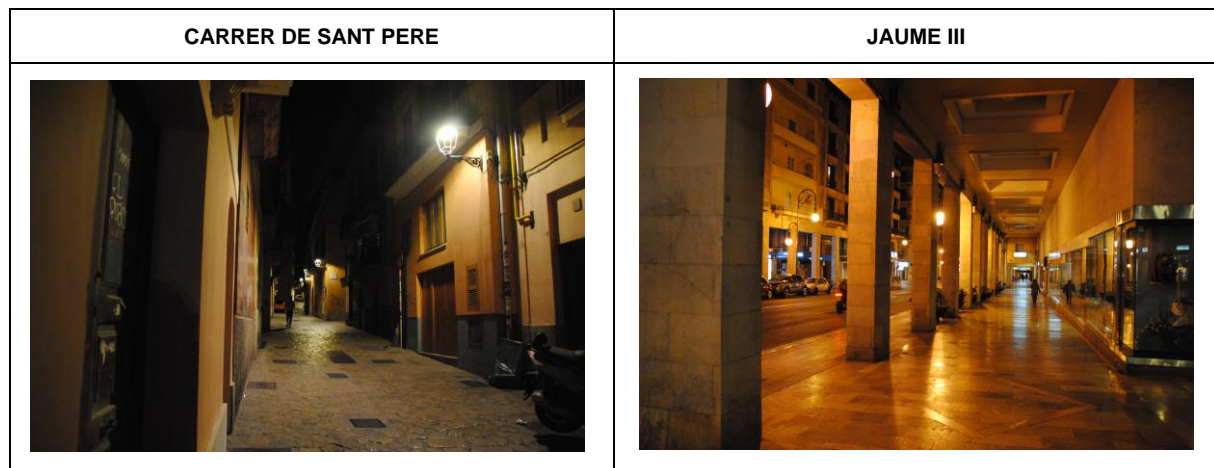
Pregunta 6. En quin d'aquests dos llocs (o prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure? (implica passar-hi caminant tot sol). Resposta tancada de tipus llistat d'alternatives. 11 parells de fotografies nocturnes a elegir entre una, l'altra o l'opció indiferent (entenent que no presenta preferència entre una fotografia o l'altra en referència a la pregunta expressada). La configuració de les imatges es presenta en la següent disposició:

Taula 17. Taula que mostra les fotografies d'autoria pròpia que s'han emprat per la construcció de l'enquesta que es presenta com a metodologia del treball. Es mostren amb la composició i estructura que han seguit a les preguntes 6 i 7 de l'enquesta. S'assenyala de quin espai es tracta en cada una de les opcions dicotòmiques nit-nit.

CARRER DE SANTA CLARA	COSTA DE LA POLS
	
PASSEIG MALLORCA	CARRER DE SANT ALONSO
	

<p>PLAÇA DE LA DRASSANA</p>	<p>PLAÇA ESPANYA</p>
	
<p>PASSEIG SAGRERA</p>	<p>PARC POCOYÓ</p>
	
<p>PASSEIG DES BORN</p>	<p>PASSEIG MARÍTIM (GABRIEL ROCA)</p>
	
<p>PLAÇA GOMILA</p>	<p>PLAÇA MAJOR</p>
	

<p>PASSEIG SAGRERA</p>	<p>PLAÇA DEL TUB (INSTITUTS)</p>
	
<p>PARC DE SES ESTACIONS</p>	<p>LA RAMBLA</p>
	
<p>CARRER DE LA PÓLVORA</p>	<p>BLANQUERNA</p>
	
<p>CARRER DE FORNARIS – LA SOLEDAD SUD</p>	<p>EL TERRENO – DOS DE MAIG</p>
	

Pregunta 7. **Quina d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretats?**
 Resposta tancada de tipus dicotòmic. 11 parells de fotografies a elegir entre una o altra. Les dicotomies presentades segueixen l'esquema i disposició de la pregunta anterior (pregunta 6).

Pregunta 8. **Creus que haguessis respost el mateix si el teu gènere fos el contrari?**
 Resposta tancada de tipus dicotòmic. A elegir entre: *No, hauria respost diferent* i *Si, hauria respost el mateix*.

Com es pot observar, cada una de les cinc primeres preguntes està composta per una sèrie de dicotomies assenyalades amb el numèric "dues". En sentit estricte, algunes d'elles formen llistes d'alternatives, però segueixen exposant una dicotomia nit/dia. Les dues primeres preguntes comprenen una sèrie de 22 parells de fotografies -una diürna i una nocturna del mateix espai-, cada un dels quals corresponent a un sector (o barriada) diferent de la ciutat, que alhora té un tipus diferent de morfologia urbana. Les dues següents comprenen una sèrie d'11 parells de fotografies -ambdues nocturnes- que també contraposen les diferents tipologies morfològiques urbanes.

Totes les persones que han participat en l'enquesta ho han fet de manera voluntària, a partir de criteris personals i amb la primera impressió davant l'enquesta, amb l'objectiu de captar la percepció autèntica. Durant les sortides de camp es duen a terme les fotografies que es veuen a l'enquesta pel que el document gràfic és igualment inèdit i original. En els estudis qualitius és habitual trobar mostres més petites que en els estudis quantitius. No existeixen regles específiques per determinar mostres qualitatives, però la saturació podria ser un element determinant. La saturació es dona quan la inclusió de més participants en l'estudi no aporten dades noves a l'objecte d'estudi (Rodríguez-Gómez, 2018). És per això que s'ha determinat que la mida de la mostra és de N70(+2)¹ persones era suficient per a l'objecte d'estudi tractat en el present treball.

¹ En tractar-se d'una qüestió de gènere s'ha estimat que el tractament tradicional del gènere binari que fa distinció entre homes i dones era el més adient per aquest estudi, comptant amb respostes de 35 dones i 35 homes. Amb la intenció d'evitar la discriminació social del gènere no binari, s'ha donat l'opció "altres" en la definició del sexe de l'enquestat. Dues persones han definit el seu sexe amb aquesta opció pel que s'ha d'assenyalar adequadament, però no es pot tractar a l'estudi estadístic, no només per sortir de la distinció tradicional de gènere, sinó també per la manca de representació en el mostreig.

4.1. Limitacions

En el present apartat es pretén esmentar les limitacions de l'estudi presentat al Treball de Fi de Grau. La planificació i pensament d'una investigació és clau per a generar un resultat òptim i fidedigne als objectius proposats inicialment. Si més no, durant el procés apareixen elements o obstacles que replantegen parts de l'estudi. En una temàtica tan ampla i delicada com és la del gènere, no podem passar per alt la necessitat d'incidir, encara que sigui de manera breu, en les noves identitats de gènere. Aquestes identitats superen la tradicional separació binària home-dona, però al mateix temps compliquen, almenys en part, els estudis com el nostre, que indaguen sobre l'espai viscut des d'una perspectiva de gènere.

Per incidir en les diferents maneres de percebre i viure l'espai urbà segons el gènere, d'entrada sembla coherent referir-se únicament a la dicotomia entre homes i dones. No obstant això, cal no ometre la presència del que actualment es coneix com a gènere no binari; concepte aplicat a les persones o individus que no tenen una autopercepció del seu gènere com un que s'identifiqui com a home o com a dona. Tal com apunta Carles Navarro-Carrascosa (2021) actualment hi ha moltes persones que afirmen no identificar-se amb la dicotomia de gènere masculí-femení ni amb els rols que tradicionalment s'han assignat a cada un d'ells.

La teoria *queer* és el resultat d'un moviment social que pretén estudiar les identitats sexuals i de gènere que surten de la normalitat sexual, és a dir, l'heterosexualitat i les identitats cisgènere (correspondència entre el sexe biològic i el gènere identitari). Tradicionalment s'ha establert una classificació social entre sexes que ha derivat en la diferenciació entre masculí i femení i s'han descrit un conjunt de característiques que defineixen el fet masculí i el fet femení (rols de gènere). En les últimes dècades, amb el creixement dels moviments feministes i LGTBI, han sortit estudis que deconstrueixen aquesta classificació social hegemònica amb representants populars com Judith Butler (Navarro-Carrascosa, 2021). Dins d'aquests moviments es diferencia el sexe del gènere, establint que: el sexe és una qüestió estrictament biològica mentre que el gènere està directament relacionats amb la identitat (Moreno Sánchez i Pichardo Galán, 2006).

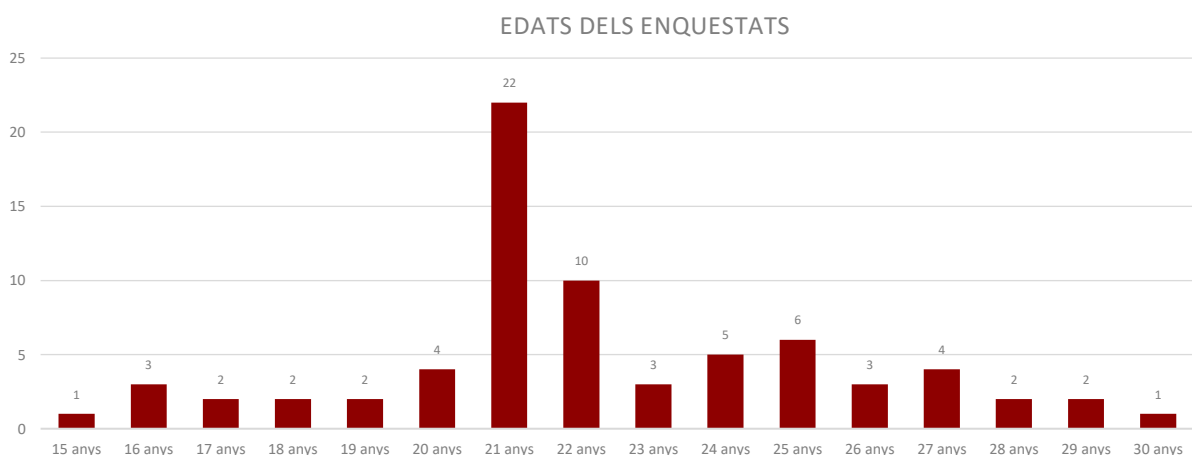
En aquest context, la teoria *queer* pretén reinventar el concepte de gènere per tal que les noves identitats puguin consolidar-se socialment de manera plena, i es puguin veure representades. Es coneix com a persones no binàries o intergènere a aquells individus o persones que no se senten ni homes ni dones (Navarro-Carrascosa, 2021). Als efectes del present Treball de Fi de Grau, s'ha donat el cas que dels enquestats, dos dels participants han optat per respondre amb l'opció "altres" quan se'ls ha interrogat sobre el seu gènere. Això demostra que aquesta és una realitat a tenir en compte en els nous i futurs estudis de gènere, així com també en els estudis geogràfics de percepció des d'una perspectiva de gènere. En el cas del present treball, l'escassa representativitat de l'opció "altres" no ha afectat la representativitat estadística de la població enquestada, que majoritàriament s'ha definit com a home i com a dona, la qual cosa ha simplificat el tractament i l'anàlisi de les respostes obtingudes. Les persones de gènere no binari també perceben de manera subjectiva i distinta l'espai nocturn de Palma, però indagar sobre això requeria una nova investigació i un replantejament del mètode de treball, que supera els objectius del present Treball de Fi de Grau.

5. RESULTATS

En el present apartat s'exposen els resultats de l'enquesta realitzada. Estadísticament s'ha comptat amb les respostes dels 35 homes i de les 35 dones, ja que per representació en el mostreig i per considerar que surten de la distinció binària entre gènere masculí i femení, els individus que han marcat l'opció "altres" no s'han considerat estrictament objectes estadístics, encara que la seva presència és d'importància temàtica i han estat tractats com a tal en l'anàlisi qualitativa.

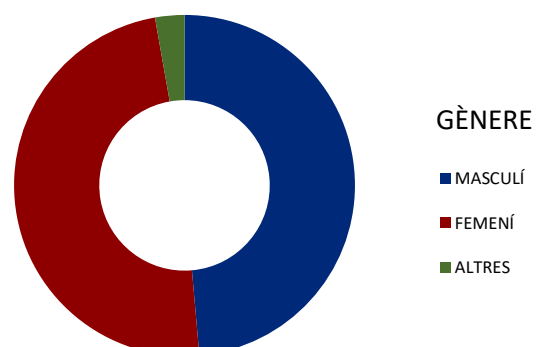
En primer lloc s'exposen els resultats referents a la descripció dels individus enquestats. Aquesta primera part del qüestionari engloba l'edat de les persones que han participat i el seu gènere (masculí, femení i altres).

Els enquestats tenen edats compreses entre els 15 i 30 anys. La moda de la sèrie i, per tant, l'edat que més es repeteix és la dels 21 anys. El 30,6% dels enquestats té aquesta edat. Pel que fa als extrems, els individus de 15 i de 30 anys no arriben al 2% respectivament, sent les edats amb menor percentatge de representació de la sèrie. Després dels que tenen 21 anys, els enquestats del grup d'edat entre 22 i 24 anys són els més nombrosos de la mostra, amb un 14% i un 8,3% de respostes, respectivament. La resta de les edats compreses contempnen valors entre el 2% i el 7% de representació sobre el total (Gràfic 1).

Gràfic 1. Distribució de les edat de la població enquestada.

Per assegurar l'equitativitat en el gènere dels individus enquestats, la meitat estadística d'aquests són individus de gènere masculí i, l'altra, són individus de gènere femení. En qualsevol cas, s'ha de considerar que el total dels enquestats inclou l'opció no binària "altres" (Gràfic 2). Igualment inclou un percentatge equitatiu entre el gènere femení i el masculí (48,6%).

Gràfic 2. Distribució del sexe dels enquestats. Masculí (48,6%), femení (48,6%) i altres (2,77%)

Encara que les fotografies es poden veure de manera detallada a la metodologia, per exposar els resultats obtinguts cal explicar l'estructura de manera general. En ser una sèrie de 22 parells de fotografies, les dues primeres preguntes comprenen un total de 22 respostes. Les fotografies mostren el mateix espai de dia i de nit. Els espais que es veuen a les imatges en aquestes dues primeres preguntes són, per aquest ordre: Passeig del Born, Passeig Sagrera (altura Consolat de la Mar), Parc de ses Estacions, Blanquerna, Passeig Marítim, Catedral (dalt murada), Plaça de Cort, Sa Llotja o Plaça de la Llotja, Plaça Estació Intermodal (Estacions), Carrer Santa Clara amb Can Serra, Jardins l'Hort del Rei, Jaume II, Barri del Terreno (1), Jaume III, Barri del Polígon de Llevant, Barri del Terreno (2), Plaça Espanya (1), Plaça Espanya (2, direcció Oms), Plaça Major, Passeig Sagrera (altura Baluard – Club Nàutic) i Plaça del Tub (Plaça dels Instituts). En total, els espais seleccionats, també tenint en compte les dicotomies nit-nit, cobreixen 16 barris de la ciutat: La Llonja-Born, Jaume III, Puig de Sant Pere, Cort, La Seu, Sant Nicolau, Bons Aires, Calatrava, El Jonquet, Camp d'en Serralta, Sant Jaume, Arxiduc, Marqués de Font Santa, Son Armadans, El Terreno i La Soledad Sud

Aquests diferents espais s'han escollit amb la intenció de comptar amb el nombre més gran de tipologies morfològiques que es poden veure a una ciutat com la de Palma. En aquestes, per tant, podem veure-hi places (urbanísticament, espais lliures públics sempre oberts), passeigs públics, carrers estrets, carrers amples, carrers o espais que contempen un edifici cultural artístic o de caràcter monumental, barris centrals, barris perifèrics, etc.

Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?, és la primera de les preguntes que comprenen aquesta sèrie d'imatges. La dicotomia és entre la nit i el dia d'un mateix espai. L'opció 1 comprèn l'opció diürna de les fotografies i, al contrari, l'opció 2 respon a l'opció nocturna de les fotografies. En un marc general de la pregunta, el 73,5% de les respostes dels enquestats assenyalen que l'opció 1 de les imatges és la que li agrada més i un quasi 26,4% que la que li agrada més és l'opció 2.

La diferència percentual entre l'opció diürna i l'opció nocturna es veu clarament més accentuada a favor de la diürna en els casos del Passeig Sagrera (ambdós trams) (un 93% enfront un 7%), el Carrer Santa Clara amb Can Serra (un 88% enfront un 11%) i la Plaça del Tub (o Instituts) (un 90,3% enfront un 9,7%). En canvi, la diferència percentual entre les dues opcions que es veu més accentuada a favor de la nocturna -encara que no amb valors tan imponents com els anteriors-, és la de l'espai de la Catedral (29% front un 70,88%) i la de la Llotja (Plaça de la Llotja) (un 30,1% enfront un 68,5%).

Taula 18. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?* segons opció 1 (diürna) o opció 2 (nocturna).

BORN	CONSOLAT	PARC ESTACIONS	BLANQUERNA	MARÍTIM	CATEDRAL	CORT	LLOTJA	PLAÇA ESTACIONS	ST.CLARA I SERRA	JARDINS DEL REI
% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia
74.3%	92.9%	84.3%	75.7%	72.9%	27.1%	64.3%	28.6%	71.4%	92.9%	81.4%
% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit
25.7%	7.1%	15.7%	24.3%	27.1%	72.9%	35.7%	71.4%	28.6%	7.1%	18.6%

JAUME II	TERRENO	JAUME III	POLÍGON LLEVANT	TERRENO	PLAÇA ESPAÑA	PLAÇA ESPAÑA 2	PLAÇA GOMILA	PLAÇA MAJOR	PASSEIG SEGRERA	PLAÇA TUBO
% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia
82.9%	71.4%	68.6%	81.4%	61.4%	82.9%	87.1%	70.0%	67.1%	88.6%	90.0%
% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit
17.1%	28.6%	31.4%	18.6%	38.6%	17.1%	12.9%	30.0%	32.9%	11.4%	10.0%

Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por? Aquesta pregunta està composta per la mateixa sèrie de fotografies de l'anterior pregunta. En aquest cas els enquestats tenen l'oportunitat de marcar l'opció "indiferent", la qual cosa significa que no mostren preferència d'elecció entre l'opció 1 i l'opció 2. La dicotomia igualment segueix sent entre el dia i la nit. En el marc global de la pregunta, el 28,3% de les respostes dels enquestats respon a l'opció "indiferent", indicant que no els desperta més sensació de por cap de les dues imatges, ni la diürna ni la nocturna. Sabent que el 71,6% restant de les respostes dels enquestats corresponen a l'opció 2 -per tant, la nocturna és la que els desperta més sensació de por-, cap dels enquestats ha marcat l'opció 1 o la diürna en algun espai en les dicotomies nit-dia.

Fora del marc general, la diferència percentual entre les diferents opcions segueix la sintonia global ja comentada. Així mateix destaquen especialment els casos del Parc de Ses Estacions, Plaça Estació Intermodal (Estacions) i St. Clara i Can Serra, assenyalats com a espais on els enquestats responen que l'opció 2 (opció nocturna) és la que desperta més sensació de por. En canvi, la Catedral és l'única dicotomia exposada on els enquestats discrepen de la idea general; un 66,7% marca l'opció "indiferent" enfront d'un 33,3% que marca l'opció nocturna.

Taula 19. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por?* segons opció 1 (diürna), opció 2 (nocturna) i opció "indiferent"

BORN	CONSOLAT	PARC ESTACIONS	BLANQUERNA	MARÍTIM	CATEDRAL	CORT	LLOTJA	PLAÇA ESTACIONS	ST. CLARA I SERRA	JARDINS DEL REI
% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia
0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit
71.4%	80.0%	87.1%	65.7%	65.7%	34.3%	61.4%	75.7%	90.0%	85.7%	75.7%
indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent
28.6%	20.0%	12.9%	34.3%	34.3%	65.7%	38.6%	24.3%	10.0%	14.3%	24.3%

JAUME II	TERRENO	JAUME III	POLÍGON LLEVANT	TERRENO	PLAÇA ESPAÑA	PLAÇA ESPAÑA 2	PLAÇA GOMILA	PLAÇA MAJOR	PASSEIG SEGRERA	PLAÇA TUBO
% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia
0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit
74.3%	75.7%	62.9%	80.0%	74.3%	61.4%	71.4%	77.1%	64.3%	74.3%	67.1%
indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent
25.7%	24.3%	37.1%	20.0%	25.7%	38.6%	28.6%	22.9%	35.7%	25.7%	32.9%

En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?, és la tercera pregunta que contempla aquesta mateixa sèrie d'imatges dicotòmiques entre dia i nit. En el marc general, el 68,5% de les respostes corresponen a l'opció 1, l'opció diürna mentre que l'opció 2 tan sols aconseguix una representació sobre el total de les respostes d'un 5%. Els "indiferents" es veuran reflectits amb un important 26,5% davant la preferència de passar sol o sola per l'espai mostrat a les dicotomies nit-dia.

Particularment, fora del marc general, els enquestats que marquen l'opció nocturna no es veuen representats en cap pregunta amb més d'un 10%. Pel que fa a l'opció 1 -diürna-, els casos més rellevants són els del Parc de Ses Estacions i la Plaça de l'Estació Intermodal (Estacions) ambdós espais amb una representació del 87,1% dels enquestats enfront un 1,4% a l'opció 2 i un 11,4% en l'opció *indiferent*, significat que són espais pels quals es prefereix caminar sol o sola de dia. Les respostes dicotòmiques nit-dia de La Seu és l'única que aconseguix equilibrar els percentatges entre l'opció nocturna i la indiferència, amb una representació del 48% i del 44% respectivament.

Taula 20. Resultats percentuals de les respostes a la pregunta *En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?* segons opció 1 (diürna), opció 2 (nocturna) i opció "indiferent"

BORN	CONSOLAT	PARC ESTACIONS	BLANQUERNA	MARÍTIM	CATEDRAL	CORT	LLOTJA	PLAÇA ESTACIONS	ST.CLARA I SERRA	JARDINS DEL REI
% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia
67.1%	71.4%	87.1%	60.0%	64.3%	48.6%	62.9%	62.9%	84.3%	82.9%	72.9%
% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit
7.1%	8.6%	1.4%	10.0%	7.1%	7.1%	4.3%	10.0%	4.3%	2.9%	8.6%
indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent
25.7%	20.0%	11.4%	30.0%	28.6%	44.3%	32.9%	27.1%	11.4%	14.3%	18.6%

JAUME II	TERRENO	JAUME III	POLÍGON LLEVANT	TERRENO	PLAÇA ESPAÑA	PLAÇA ESPAÑA 2	PLAÇA GOMILA	PLAÇA MAJOR	PASSEIG SEGRERA	PLAÇA TUB
% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia	% dia
68.6%	75.7%	55.7%	80.0%	67.1%	65.7%	67.1%	80.0%	61.4%	70.0%	65.7%
% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit	% nit
2.9%	2.9%	4.3%	2.9%	2.9%	1.4%	5.7%	2.9%	8.6%	4.3%	1.4%
indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent	indiferent
28.6%	21.4%	40.0%	17.1%	30.0%	32.9%	27.1%	17.1%	30.0%	25.7%	32.9%

Entrant en les tres últimes preguntes del cos de l'enquesta, la dicotomia deixa de ser entre el dia i la nit d'un mateix espai per convertir-se en una dicotomia entre dos espais nocturns. Els espais han estat dicotòmicament emparellats amb morfologies urbanes aparentment distintes, així com amb activitats socials distintes i una il·luminació artificial també diferenciable. En aquest cas les dues preguntes que contempen aquesta dicotomia estan formades per un parell d'11 fotografies nocturnes. Els espais que s'han vist emparellats i que, per tant formen les dicotomies són els següents: carrer de Santa Clara i Costa de la Pols, Passeig Mallorca i carrer de Sant Alonso, Plaça de la Drassana i Plaça Espanya, Passeig Sagrera i Parc de Pocoyó (Gesà), Passeig del Born i Passeig Marítim (Gabriel Roca), Plaça Gomila i Plaça Major, Passeig Sagrera i Plaça del Tub (Instituts), Parc Estacions i Rambles, carrer de la Pólvora i Blanquerna, carrer de Fornaris (La Soledad Sud) i carrer 2 de Maig (El Terreno) i finalment, carrer de Sant Pere i Jaume III.

En quin d'aquests dos llocs (o a prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?, és la primera pregunta que compren aquesta sèrie d'11 dicotomies entre dos espais urbans en la seva expressió nocturna. En aquest cas, igual que s'ha vist en les 2 últimes preguntes, l'enquestat té l'oportunitat de definir la seva resposta amb l'opció *indiferent*. El marc general de les respostes dels enquestats en aquesta pregunta és més complicat que no pas en el cas de les dicotomies nit-dia, ja que presenten un esquema més concret i difícilment sintetitzable. Amb l'objectiu de mostrar els resultats obtinguts de manera clara s'introdueix la següent taula:

Taula 21. Nombre d'individus que han marcat cada una de les opcions exposades a la pregunta *En quin d'aquests dos llocs (o a prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?*. Resultats exposats a partir de les dicotomies nocturnes assenyalades en l'enquesta.

C/ SANTA CLARA	PASSEIG MALLORCA	PLAÇA DRASSANA	PASSEIG SAGRERA	BORN	PLAÇA GOMILA	PASSEIG SAGRERA	ESTACIONS	C/ DE LA PÓLVORA	LA SOLEDAD	C/ SANT PERE
6	55	23	46	22	4	28	4	12	35	6
COSTA DE LA POLS	C/ SANT ALONSO	PLAÇA ESPANYA	PARC POCOYÓ	GABRIEL ROCA	PLAÇA MAJOR	PLAÇA DEL TUB	RAMBLES	BLANQUERNA	EL TERRENO	JAUME III
48	9	31	4	29	57	15	59	43	17	57
Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent
16	6	16	20	19	9	27	7	15	18	7

A l'anàlisi s'assenyala individualment el comportament de les respostes. Destaca la diferència de percentatges entre Passeig Sagrera i Parc de Pocoyó, Passeig Mallorca i Carrer Sant Alonso, Estacions i Rambles així com el cas del Carrer Sant Pere i Jaume III.

En el cas de la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretat?*, s'hi identifiquen les 11 dicotomies nocturnes, emparellades de nou amb el mateix esquema que l'anterior pregunta. En aquest cas els enquestats no tenen l'opció de marcar l'opció "indiferent". Així com s'ha expressat a l'anterior pregunta, els resultats obtinguts no es poden assenyalar en un marc general sinó que únicament tenen sentit de manera individual en cada una de les dicotomies pel que es presenta la següent taula.

Taula 22. Nombre d'individus que han marcat cada una de les opcions exposades a la pregunta *Quins d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretat?*. Resultats exposats a partir de les dicotomies nocturnes assenyalades en l'enquesta.

C/ SANTA CLARA	PASSEIG MALLORCA	PLAÇA DRASSANA	PASSEIG SAGRERA	BORN	PLAÇA GOMILA	PASSEIG SAGRERA	ESTACIONS	C/ DE LA PÓLVORA	LA SOLEDAD	C/ SANT PERE
62	9	52	9	38	60	29	63	65	16	66
COSTA DE LA POLS	C/ SANT ALONSO	PLAÇA ESPANYA	PARC POCOYÓ	GABRIEL ROCA	PLAÇA MAJOR	PLAÇA DEL TUB	RAMBLES	BLANQUERNA	EL TERRENO	JAUME III
8	61	18	61	32	10	41	7	5	54	4

Les dicotomies a destacar són les que s'estableixen entre el carrer de Santa Clara i la costa de la Pols, entre Passeig Mallorca i carrer de Sant Alonso, entre Passeig Sagrera i Parc de Pocoyó, entre Estacions i Rambles, entre carrer de la Pólvora i Blanquerna i carrer Sant Pere i Jaume III.

Finalment, la pregunta que clausura l'enquesta és: *Creus que haguessis respost el mateix si el teu gènere fos el contrari?* Són 55 els enquestats que responen que no haguessin respost el mateix si el seu sexe fos el contrari mentre que 15 responen que si haguessin respost el mateix. De les 55 persones que responen que no, 24 són homes mentre que 31 són dones. Les que responen que si, 11 de 15 són homes i 4 de 15 són dones. Els individus que assenyalen que els seus sexes es defineixen amb l'opció altres marquen que no haguessin respost el mateix si el seu sexe fos definit d'una altra manera.

6. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

DISCUSSIÓ

Arran de la lectura dels resultats i de la pertinent recerca bibliogràfica duta a terme, es planteja el present apartat. Com s'ha tingut ocasió de comentar, la Geografia de la Percepció neix a mitjan segle XX i la Geografia del Gènere cap als anys 80, de manera que els estudis sobre la temàtica tractada al present treball i que, per tant, engloben les dues corrents geogràfiques postmodernes, són relativament recents. Una vegada consolidades aquestes corrents, l'espai viscut i percebut ha estat tematitzat amb èxit en no pocs estudis geogràfics. Capel (1973), Tuan (1975), McDowell (1999) són exemples d'autors que han fet referència a les experiències i vivències personals, els comportaments i els efectes que els individus d'una societat tenen respecte de l'espai que habiten i en el qual es mouen. En canvi, són escassos els estudis que de manera directa han tractat la percepció humana de la nit des d'una perspectiva geogràfica (és més comuna a la perspectiva antropològica, la sociològica, la filosòfica i, fins i tot, l'estrictament biològica), i dins d'ella, des d'una perspectiva de gènere. Lindón (2005), per exemple, comenta que els paisatges urbans de la por formen part, sobretot de les narratives femenines i no masculines, tal com hem pogut mostrar al present treball. Segons aquesta autora, allò a la qual cosa es té por és a una amenaça externa en forma d'un potencial agressor -en general un agressor solitari, però també pot ser col·lectiu-. La ciutat genera espais "de risc" perquè hi ha unes experiències personals d'agressions i també perquè hi ha una construcció social de por. La por s'associa amb elements naturals o artificials que formen el paisatge urbà: l'obscuritat, les parcel·les urbanes no construïdes -en general les de les perifèries urbanes- o l'estretor física dels carrers.

Per altra part, McDowell (1999), en la seva obra *Género, identidad y lugar. Un estudio de las geografías feministas*, cita el llibre *Goliath* (1993), de Beatriz Campdell, en el qual aquesta autora es planteja un conjunt de preguntes sobre la construcció social de la masculinitat que es percep a les ciutats britàniques a principis dels anys 90 del segle passat. Si s'esmenta la publicació d'aquest llibre és per a remarcar que la ciutat està en gran part construïda en clau masculina i no femenina. Són varies les investigacions que mostren que, tradicionalment, els espais públics han estat concebuts com territoris masculins mentre que les dones han quedat associades als espais privats (Ortiz Guitart, 2007), principalment l'espai domèstic de la llar familiar. Això ha provocat que l'apropiació masculina de l'espai desplaci la dona d'aquest.

Aquests aspectes es veuen reflectits a l'enquesta que s'ha dut a terme de manera inèdita al present treball. La darrera de les preguntes que s'exposen "*Creus que haguessis respost el mateix si el teu gènere fos el contrari?*" és concloent, ja que, com s'ha explicat a l'apartat de resultats, la gran majoria (el 78,5%) dels enquestats afirma que si el seu sexe fos un altre no hagués donat la mateixa resposta, amb la qual cosa es confirma que la percepció de l'espai

urbà de Palma està clarament relacionada amb si ets dona o si ets home. D'aquest 78,5%, el 56,3% són dones que afirmen que si fossin homes no haguessin respost al mateix. De la totalitat d'homes enquestats, el 68,5% afirma que no hagués respost el mateix si fos dona, de manera que reafirma la idea que els espais urbans no es perceben igual sinó que existeix una diferenciació a partir del gènere.

Entrant amb la resta de les preguntes, la primera de les cinc respon al caràcter estètic de la ciutat, és a dir, la percepció que es té dels espais escollits a partir del qualificatiu "m'agrada" i, en contraposició, "no m'agrada". Les emocions que ens desperten els diferents espais del paisatge urbà tenen unes repercussions sobre el nostre comportament en relació amb aquest espai. A diferència dels estudis de gènere sobre la percepció de l'espai, són més abundants els estudis que fan referència a la qualificació i valoració del paisatge, independentment del gènere. D'aquest estudi es poden citar dos exemples: l'estudi de preferències paisatgístiques aplicat al cas del Valle de Zapotitlán de las Salinas (Puebla, Mèxic) que presenten Montoya, Padilla i Stanford el 2003 i l'estudi quantitatiu aplicat al País Basc publicat per Ormaetxea i de Lucio el 1992.

Aquest últim treball planteja un estudi de preferències paisatgístiques similar al proposat al present treball, ja que recull un total de 56 fotografies les quals presentarà als seus enquestats per a definir, quantitativament, les preferències socials respecte al paisatge del País Basc i la façana atlàntica. Aquest és un aspecte a mencionar pel fet que els estudis de percepció presenten una oportunitat nova d'incorporar les experiències sensorials, emotives i viscudes sobre l'espai a l'anàlisi científica d'aquest espai, precisament per advertir que l'espai geogràfic és una realitat humana.

Per una altra part, la ciutat ha de considerar-se com un espai carregat de sentit subjectiu (Caravedo, 2012). La subjectivitat dels enquestats afavoreix la il·luminació artificial que presenten dos dels principals monuments de la façana marítima de Palma: la Catedral i la Llotja. Són els dos únics espais que han donat percentatges elevats a favor de l'opció nocturna. En canvi, la resta de les dicotomies resulten a favor de les opcions diürnes. En aquest cas la morfologia urbana no sembla ser un factor determinant en l'elecció personal dels enquestats, sinó més aviat l'ús i la il·luminació dels espais avaluats. També s'ha de dir que les experiències diürnes i nocturnes que es tenen de determinats espais o monuments semblen contaminar-se i condicionar-se recíprocament, i per tant l'etiqueta qualitativa que se li atribueix.

Igualment en relació amb la pregunta dicotòmica m'agrada-no m'agrada, a l'annex II es pot comprovar com homes i dones responen de vegades de manera dispar i altres vegades de manera similar. Per exemple, en el cas del Passeig Sagrera (ambdós trams), les respostes són clarament disperses, ja que el 90% dels enquestats que marquen l'opció nocturna són homes, i el restant 10 són dones. En canvi, en el cas del Passeig del Born, la seva valoració és pràcticament la mateixa quan elegeixen homes (24) o quan elegeixen dones (28). Si més o, és important haver plantejat la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?*, perquè ens ha permès comparar-la amb les respostes de les altres preguntes que cerquen una distinció de gènere més clara i significativa.

En relació amb les preguntes que fan referència a la percepció d'inseguretat que tenen els enquestats davant dels espais mostrats, la percepció de la por urbana és un tema que també ha tractat María Añover al seu article *Los espacios 'del miedo', ciudad y género. Experiencias y percepciones en Zaragoza* (2012) on duu a terme entrevistes que aclareixen la dominància patriarcal en l'ús de l'espai urbà públic, sobretot durant la nit. D'acord amb la seva reflexió inicial, és important prestar atenció a les diverses formes amb les quals l'espai es presenta a una ciutat: places, carrers, blocs de pisos, urbanitzacions, zones comercials, casc antic (centre històric), parcs, etc. per a poder observar les diferents percepcions que homes i dones tenen d'aquests distints espais.

Les diferents percepcions que es tenen dels espais que menciona Añover va acompanyada de la por, aspecte al qual, al present treball, ens hi hem referit amb el concepte d'inseguretat. Com s'ha observat a l'apartat dels resultats, a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por?*, on es presenten dicotomies nit-dia, cap dels enquestats, sigui home o dona, opta per l'opció diürna. Partint d'aquesta base, el 28% de les respostes a la pregunta corresponen a l'opció "indiferent" (cap de les dues imatges desperta una sensació d'inseguretat o de por), de les quals tan sols un 11,6% ha estat marcada per dones i el 79% restant per homes. En el context general de la pregunta, els homes presenten una major indiferència davant les dicotomies nit-dia dels espais assenyalats que no pas presenten les dones.

Les dones presenten indiferència, sobretot, davant espais oberts (Plaça Major, Plaça Espanya), espais transitats i amb un ús públic major (Jaume III, Born) i els monuments il·luminats durant la nit (Catedral, Cort i Llotja). En canvi, el Parc de Ses Estacions, el carrer de Sant Clara amb Can Serra i el Polígon de Llevant són els tres espais els quals cap de les enquestades ha marcat l'opció "indiferent". Els altres espais que es presenten en dicotomia nit-dia, almenys 1 de les enquestades ha marcat l'opció "indiferent". Entra en joc el paper de l'autonomia. Així com afirmen els testimonis consultats per Añover (2012), la sensació de seguretat està lligada a poder fer el que es vulgui quan es vulgui, sense tenir por a sofrir agressions per part d'altres persones.

El concepte d'autonomia sembla estar relacionat amb la pregunta *En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?* Añover afirma que *"el miedo es percibido de forma diferente en hombres que en mujeres. Siendo las mujeres las que presentan más miedo a los espacios, sobre todo, una vez ha oscurecido y en determinadas zonas de la ciudad"*. Cap dona assenjala o marca l'opció nocturna en cap de les dicotomies nit-dia referents a aquesta pregunta. El 21% de les dones marca en alguna de les dicotomies l'opció "indiferent", la resta marca l'opció 1, l'opció diürna. Amb relació amb això, la mateixa Añover afegeix que *"la mayoría de las personas entrevistadas [...] están de acuerdo en que son más las mujeres que sufren agresiones en el espacio urbano, destacando la agresión sexual como el principal miedo vivido en horario nocturno, sobre todo, los fines de semana en el recorrido a su domicilio"*. Que el 100% de les respostes corresponents a l'opció 2 (nocturna) corresponguin a homes i que el 79% de les respostes corresponents a l'opció "indiferent" també siguin d'homes corrobora les anteriors afirmacions: les dones estan molt més atentes a la sensació de por de determinats espais de la ciutat, al punt de preferir-los, quasi en el 100%, en la seva expressió diürna.

En les dicotomies nit-nit associades a les últimes preguntes: *En quin d'aquests dos llocs (o a prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?*, i *Quina d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretat?*, es pot aclarir quins són els espais urbans que durant la nit, a Palma, desperten una major sensació d'inseguretat i una percepció de caire negatiu. Els testimonis que recull l'article d'Añoover s'adeqüen als resultats que presenta l'enquesta duta a terme en el present treball. Els espais propers al portal de l'habitatge habitual són espais percebuts com a espais insegurs, per no tenir cap mena d'escapatòria, comenten els testimonis d'Añoover, que reafirmen que són més segurs durant el dia quan hi ha més gent i llum (2014, p.40). L'horari diürn està associat directament a la llum natural que està assimilada com a segura mentre que a l'horari nocturn està vinculat a la llum artificial, en part associada a una sensació de por.

Amb aquesta premissa, els enquestats responen a la primera pregunta amb la perspectiva de concebre aquell espai i el seu entorn, tant de nit com de dia. La preferència d'elegir en quin dels dos llocs viurien també implica que hauran de passar-hi caminant tots sols/soles pel que aquesta pregunta està connectada amb la segona, la qual parla directament de la inseguretat. Observant els resultats exposats a les taules de l'annex II podem observar una correlació entre les respostes a aquestes preguntes. Aquells espais que s'han seleccionat com a òptims per viure són, en la majoria dels casos, els espais considerats com segurs, mentre que aquells espais que s'han seleccionat com a no òptims per viure són els considerats com espais insegurs.

La Plaça Drassana, carrer de la Pòlvora, el Parc de Pocoyó, Plaça Gomila, Plaça del Tub, Parc de Ses Estacions i el Terreno són els espais més insegurs segons els enquestats. Añoover comenta que la inseguretat al carrer coincideix en el seu cas d'estudi amb el fet de ser un barri marginal i d'immigració, així com un lloc d'estança habitual de col·lectius exclosos amb un baix nivell econòmic. Aquesta pot ser la raó de què els casos de Plaça Gomila, el Terreno i el Parc de Pocoyó hagin estat marcats pels enquestats. El cas del Parc de Pocoyó pot relacionar-se amb l'habitual presència de persones sense sostre, mentre que els casos del Terreno i la Plaça Gomila, per ser uns barris que tenen certs sectors marginals o per ser habitual residència de nombrosos immigrants. Per una altra banda, Añoover, coincidint igualment amb els resultats del present treball, esmenta que el centre de la ciutat, per les seves característiques com a centres neuràlgics i de socialització (comerços, presència de més gent al carrer, major mesura de seguretat, bona il·luminació, etc.), és una zona més segura. Els següents espais compleixen aquestes característiques: Passeig Mallorca, Jaume III, Blanquerna, Rambles i Plaça Major. Són els espais que no transmeten inseguretat els enquestats i que alhora coincideixen en ser espais òptims per viure-hi.

CONCLUSIONS

Arran de l'exposició dels resultats i la discussió es pot concloure que, amb relació a la hipòtesi inicial, homes i dones perceben l'espai urbà de manera diferenciada. La sensació de por que desperten determinades escenes urbanes nocturnes és un dels punts importants a tenir en compte a l'hora d'entendre la diferència perceptiva de l'espai urbà nocturn entre els dos gèneres estudiats. L'espai viscut de les dones està marcat per l'experiència de la por enfront d'uns determinats entorns de la ciutat, experiència manifestament relacionada amb l'apropiació masculina de l'espai i el constructe heteropatriarcal de la societat actual.

Dels espais seleccionats per a la construcció de l'enquesta sobre la percepció social de la ciutat nocturna, els que generen més inseguretat, sobretot i com es pot veure en els resultats, són els que presenten una il·luminació artificial escassa durant la nit, una morfologia urbana de carrers estrets i amb sinuositats marcades i uns espais tancats amb poc trànsit. Al contrari, els espais oberts, amples i rectes (passeigs, places, avingudes o bulevards) són els que generen una major sensació de seguretat més alta en els enquestats, sobretot en el cas de les dones. En el cas de les dicotomies nit-dia, les enquestades de gènere femení tenen, majoritàriament, preferència per escenaris urbans diürns enfront dels escenaris nocturns. En el cas de les dicotomies nit-nit, el gènere femení valora més positivament els espais de la nit urbana més oberts, amples i transitats.

Tot plegat, la percepció que els ciutadans de Palma tenen de les diferents barriades i de les seves diferents morfologies urbanes que presenta, està visiblement relacionada amb el gènere de cada individu. Els enquestats que han participat en l'estudi corroboren aquesta idea quan quasi el 79% dels participants respon que no hagués donat la mateixa resposta a les preguntes plantejades (respostes dicotòmiques nit-dia i nit-nit) si el seu gènere fos el contrari. Aquesta dada és molt important, i dóna a entendre que tant dones com homes saben que existeix aquesta diferenciació perceptiva de l'espai. Conèixer i entendre el problema és la primera passa per a construir un espai més igualitari i lliure, independentment ja no tan sols del nostre gènere o sexe sinó també de l'edat, ètnia, religió, professió o qualsevol altra característica individual que ens descriu com a persona.

En la introducció es comenta que la realització d'un Treball de Fi de Grau és l'oportunitat idònia per reivindicar la perspectiva de gènere en els estudis en Geografia. En aquesta línia es pretén remarcar que d'aquest treball poden sorgir estudis i investigacions formals que, amb més recursos i temps, continuïn la línia temàtica proposada. Encara que s'ha elegit fer ús de l'enquesta com a eina metodològica, és interessant pensar en un estudi basat en entrevistes, així com proposen altres investigacions de percepció de gènere com les de Maria Añover a Saragossa o de percepció urbana i paisatgística com la proposada per Mercado i Fernández a Sevilla (2018).

7. BIBLIOGRAFIA

- Alomar-Garau, G. (2021). Urbanismo crítico, cartografía y evolución del verde urbano en los planes de ensanche históricos de la ciudad de Palma (Mallorca). *ACE: Architecture, City and Environment*, 15(45), 9039. DOI: <http://dx.doi.org/10.5821/ace.15.45.9039>
- Bailly, A. S. (1979). *La Percepción del Espacio Urbano. Conceptos, metodos de estudio y su utilización en la investigación urbanística*. Col·lección Nuevo Urbanismo (Instituto de Estudios Administración Local).
- Capel, H. (1973). Percepcion del medio y comportamiento geográfico. *Revista de Geografía*, 7, 58–150.
- Caravedo, R. (2012), Las ciudades como espacios mentales y lingüísticos. Reflexiones sobre la variación diatópica del español. *Orillas*, (1), 1-17.
- Estébanez Álvarez, J. (1979). Consideraciones sobre la geografía de la percepción. *Lecturas Geográficas. Rev. Paralelo* 37, 3, 5-22.
- García-Delgado, C. (2000). Las raíces de Palma. De la colonia romana a la medina musulmana. Palma: Olañeta Editor.
- Garcia Ramon, M. D. (1989). Genero, espacio y entorno: hacia una renovacion conceptual de la geografia? Una introduccion. *Documents d'Analisi Geografica*, 14, 7–13. DOI: <https://doi.org/10.1234/no.disponible.a.RACO.41453>
- Gómez Rojas, J. C. (2006). "El Espacio Vivido, una Geografía para la vida". In: C. Contreras i A. Benito (coords.), *La experiencia de la ciudad y el trabajo como espacios de vida*, pp. 15–43. Ciudad de México.
- Hiernaux, D., & Lindón, A. (2006). *Tratado de Geografía Humana*. Barcelona: Anthropos, Editorial.
- IBESTAT (2021) Estadístiques. *Institut d'Estadística de les Illes Balears*.
- Ladaria Bañares, M. D. (1992). El ensanche de Palma. Planteamiento del tema, problemática, construcción y valoración de un nuevo espacio urbano. Palma: Ajuntament de Palma.
- Lerma, E. (2013). Espacio vivido: del espacio local al reticular. Notas en torno a la representación social del espacio vivido en la globalización. *Revista Pueblos y Fronteras Digital*, 8 (15), 225–250 DOI: <https://doi.org/10.22201/cimsur.18704115e.2013.15.92>.
- Lewin, K. (1936). *A Dynamic Theory of Personality*. The American Journal of Psychology. New York: McGraw-Hill. DOI: <https://doi.org/10.2307/1415758>
- Lindón, A (2005). "La construcción social de los paisajes invisibles y del miedo". *III Seminari Internacional sobre Paisatge*, 20, 21 i 22 d'octubre de 2005: *Paisatges incògnits, territoris ocults: les geografies de la invisibilitat*.
- Marrón Gaité, M. J. (1999). La geografía del comportamiento y de la percepción. Aportaciones a la investigación y a la enseñanza de la geografía. *Didáctica de La Geografía*, 2(3), 85–108.
- Mcdowell, L. (2000). *Género, identidad y lugar. Un estudio de las geografías feministas*. Madrid: Ediciones Cátedra.
- Meneses, J., Fàbregas, S., Rodríguez-Gómez, D., i Paré, M.-H. (2016). *Técnicas de investigación social y educativa*. Barcelona: Editorial UOC.
- Mercado Alonso, I., i Fernández Tabales, A. (2018). Percepciones y valoraciones sociales del paisaje en destinos turísticos. Análisis de la ciudad de Sevilla a través de técnicas de investigación cualitativas. *Cuadernos de Turismo*, (42), 355–383. <https://doi.org/10.6018/turismo.42.16>

- Montoya Ayala, R., Padilla Ramírez, J., i Stanford Camargo, S. (2003). Valoración de la calidad y fragilidad visual del paisaje en el valle de Zapotitlán de las Salinas, Puebla (México). *Boletín de La AGE*, (35), 123–136.
- Moreno Sánchez, Á., i Pichardo Galán, J. I. (2006). Homonormatividad y existencia sexual. Amistades peligrosas entre género y sexualidad. *AIBR. Revista de Antropología Iberoamericana*, 01(01), 143–156. DOI: <https://doi.org/10.11156/aibr.010110>
- Morro Prats, A. (1992). Filosofia, geografia i percepció. Una aproximació als criteris generals d'investigació en Geografia de la percepció i del comportament. *Treballs de Geografia*, 44, 111–118.
- Muñoz-Pedrerros, A. (2004). La evaluación del paisaje: Una herramienta de gestión ambiental. *Revista Chilena de Historia Natural*, 77(1), 139–156 DOI: <https://doi.org/10.4067/s0716-078x2004000100011>
- Navarro-Carrascosa, C. (2021). Nuevas terminaciones para nuevas realidades: performatividad, afiliación y atenuación en la comunidad de habla LGTBI. *Estudios de Lingüística*, 35, 179–201. DOI: <https://doi.org/1014198/ELUA2021.35.9>
- Ormaetxea, O., i (de)Lucio, J. V. de. (1992). Cuantificación de las Preferencias Paisajísticas. Aplicación al País Vasco-Atlántico. In: *Actas del V Coloquio de Geografía Cuantitativa*, Universidad de Zaragoza, pp. 323-339.
- Ortiz Guitart, A. (2007). Hacia una ciudad no sexista. *Territorios: Revista de Estudios Regionales y Urbanos*, (16–17), 11–28.
- Rodríguez-Gómez, D. (2018). El projecte d'investigació.
- Ruiz Bueno, A. (2009). Método de encuesta: construcción de cuestionarios, pautas y sugerencias. *REIRE. Revista d'Innovació i Recerca En Educació*, 2(2), 96–110. DOI: <https://doi.org/B.54658-2008>
- Sonnenfeld, J. (1968). "Geography, Perception and The Behavioral Environment". In: P.W. English i R.C., *Maifield, Man, Space, And Environment Concepts In Contemporary Human Geography*, pp. 245-251. New York: Oxford University Press.
- Tolman, E. C. (1948). Cognitive Maps in Rats and Men. *Psychology Review*, 55, 537–568.
- Tuan, Y. F. (2007). *Topofilia. Un estudio sobre las percepciones, actitudes y valores*. Barcelona: Editorial Melusina.

ANNEXES

ANNEX I: Taules estadístiques completes.

Taula 23. Respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges t'agrada més?*

BORN	CONSOLAT	PARC ESTACIONS	BLANQUERNA	MARÍTIM	CATEDRAL	CORT	LLOTJA	PLAÇA ESTACIONS	ST.CLARA I SERRA	L'HORT DEL REI	JAUME II	TERRENO	JAUME III	POLÍGON LLEVANT	TERRENO	PL. ESPAÑA	PLAÇA ESPAÑA	PLAÇA GOMILA	PLAÇA MAJOR	SEGRERA	PLAÇA TUB
OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1
52	65	59	53	51	19	45	20	50	65	57	58	50	48	57	43	58	61	49	47	62	63
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
24	31	28	21	24	6	20	7	28	31	28	30	27	22	30	20	26	28	24	22	28	30
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
28	34	31	36	27	13	25	13	22	34	29	28	23	26	27	23	32	33	25	25	34	33

OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2
18	5	11	17	19	51	25	50	20	5	13	12	20	22	13	27	12	9	21	23	8	7
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
11	4	7	14	10	28	15	28	7	4	7	5	8	13	5	15	9	7	11	13	7	5
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
9	1	4	3	9	23	10	22	13	1	6	7	12	9	8	12	3	2	10	10	1	2

TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL
70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70

Taula 24. Respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges et desperta més sensació de por?*

BORN	CONSOLAT	PARC ESTACIONS	BLANQUERNA	MARÍTIM	CATEDRAL	CORT	LLOTJA	PLAÇA ESTACIONS	ST. CLARA I SERRA	L'HORT DEL REI	JAUME II	TERRENO	JAUME III	POLÍGON LLEVANT	TERRENO	PL. ESPAÑA	PLAÇA ESPAÑA	PLAÇA GOMILA	PLAÇA MAJOR	SEGRERA	PLAÇA TUB
OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2
50	56	61	46	46	24	43	53	63	60	53	52	53	44	56	52	43	50	54	45	52	47
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
19	24	26	16	17	3	13	23	29	25	20	17	19	14	21	18	14	19	21	16	23	12
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
31	32	35	30	29	19	30	30	34	35	33	35	34	30	35	34	29	31	33	29	29	35

Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent
20	14	9	24	24	46	27	17	7	10	17	18	17	26	14	18	27	20	16	25	18	23
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
16	11	9	19	18	32	22	12	6	10	15	18	16	21	14	17	21	16	14	19	12	18
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
4	3	0	5	6	13	5	5	1	0	2	0	1	5	0	1	6	4	2	6	6	5

TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL
70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70

Taula 25. Respostes a la pregunta *En quina d'aquestes dues imatges prefereixes passar-hi caminant tot sol/a?*

BORN	CONSOLAT	PARC ESTACIONS	BLANQUERNA	MARÍTIM	CATEDRAL	CORT	LLOTJA	PLAÇA ESTACIONS	ST. CLARA I SERRA	L'HORT DEL REI	JAUME II	TERRENO	JAUME III	LA SOLEDAD	TERRENO	PL. ESPAÑA	PLAÇA ESPAÑA	PLAÇA GOMILA	PLAÇA MAJOR	SEGRERA	PLAÇA TUB
OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1	OPCIÓ 1
47	50	61	42	45	34	44	44	59	58	51	48	53	39	56	47	46	47	56	43	49	46
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
17	19	26	14	16	8	13	12	27	25	18	14	20	9	22	17	16	18	24	15	20	17
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
30	31	35	28	28	26	31	32	32	33	33	34	33	30	34	30	30	29	32	28	29	29
OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2	OPCIÓ 2
5	6	1	7	5	5	3	7	3	2	6	2	2	3	2	2	1	4	2	6	3	1
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
4	6	1	4	5	5	3	7	2	2	6	2	2	3	2	2	1	4	2	5	3	1
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
1	0	0	3	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent
18	14	8	21	20	31	23	19	8	10	13	20	15	28	12	21	23	19	12	21	18	23
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
14	10	8	17	14	22	19	16	6	8	11	19	13	23	11	16	18	13	9	15	12	17
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
4	4	0	4	6	9	4	3	2	2	2	1	2	5	1	5	5	6	3	6	6	6
TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL
70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70

Taula 26. Respostes a la pregunta *En quin d'aquests dos llocs (o prop) que veus a les imatges nocturnes t'agradaria més viure?*

C/SANTA CLARA	PASSEIG MALLORCA	PLAÇA DE LA DRASSANA	PASSEIG SEGRERA	PASSEIG DES BORN	PLAÇA GOMILA	PASSEIG SAGRERA	PARC ESTACIONS	C/ DE LA PÒLVORA	LA SOLEDAD	C/ SANT PERE
6	55	23	46	22	4	28	4	12	35	6
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
4	26	13	21	7	2	13	3	6	14	5
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
2	29	10	25	15	2	15	1	6	21	1

COSTA DE LA POLS	C/ SANT ALONSO	PLAÇA ESPANYA	PARC POCOYÓ	GABRIEL ROCA	PLAÇA MAJOR	PLAÇA DEL TUB	RAMBLES	BLANQUERNA	TERRENO – 2 DE MAIG	JAUME III
48	9	31	4	29	57	15	59	43	17	57
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
21	5	13	2	18	29	5	26	19	11	24
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
27	4	18	2	11	28	10	33	24	6	33

Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent	Indiferent
16	6	16	20	19	9	27	7	15	18	7
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
9	4	9	12	10	4	17	6	10	10	6
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
7	2	7	8	9	5	10	1	5	8	1

Taula 27. Respostes a la pregunta *Quina d'aquestes dues imatges nocturnes et genera més inseguretats?*

C/SANTA CLARA	PASSEIG MALLORCA	PLAÇA DE LA DRASSANA	PASSEIG SEGRERA	PASSEIG DES BORN	PLAÇA GOMILA	PASSEIG SAGRERA	PARC ESTACIONS	C/ DE LA PÒLVORA	LA SOLEDAD	C/ SANT PERE
62	9	52	9	38	60	29	63	65	16	66
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
30	7	25	5	26	28	15	29	33	11	32
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
32	2	27	4	12	32	14	34	23	5	34

COSTA DE LA POLS	C/ SANT ALONSO	PLAÇA ESPANYA	PARC POCOYÓ	GABRIEL ROCA	PLAÇA MAJOR	PLAÇA DEL TUB	RAMBLES	BLANQUERNA	TERRENO – 2 DE MAIG	JAUME III
8	61	18	61	32	10	41	7	5	54	4
HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES	HOMES
5	28	10	30	9	7	20	6	2	24	3
DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES	DONES
3	33	8	31	23	3	21	1	3	30	1

TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL	TOTAL
70	70	70	70	70	70	70	70	70	70	70

AGRAÏMENTS

En primer lloc, agraïment pel recolzament incondicional del tutor de TFG, Gabriel Alomar Garau, sense la teva feina, paciència i comprensió no hagués estat possible. A tots i totes les persones enquestades que han sigut pilars fonamentals en la construcció del treball, gràcies.

Agraïment a família i amics per la paciència. Dedicat especialment a Juana Seguí Moll i Àngel del Cueto Moreno.